PRÜMMER

MANUALE THEOLOGIAE MORALIS

SUPPLEMENTUM
AD EDITIONEM TERTIAM DECIMAM

HERDER

/35

DOMINICUS M. PRÜMMER O. P.

MANUALE THEOLOGIAE MORALIS

SUPPLEMENTUM

MANUALE
THEOLOGIAE MORALIS

SECUNDUM

PRINCIPIA S. THOMAE AQUINATIS

IN USUM SCHOLARUM EDIDIT

DOMINICUS M. PRÜMMER O. P.

PROFESOR IN UNIVERSITATE FRIBURGI HELVETICORUM

SUPPLEMENTUM

AD EDITIONEM TERTIAM DECIMAM

RECOGNITA A P. JOACHIM OVERBECK O. P.

HERDER

BARCINONE - FRIBURGI BRISG. - ROMAE

1958

Imprimi potest: Fr. Winnibald M. Brachthauser O. P., Prior prov. teut.
Coloniae, die 26 octubris a. D. 1957

Nihil obstat: El Censor, Dr. Cyprianus Montserrat, Canonicus
Praelatus domesticus S. S.

Imprimatur: Barcinone, die 30 octubris 1957
† GREGORIO, Archiepiscopus-Episcopus Barcinonensis

De mandato S. E. Rdmae.
Alexander Pech, Pbter., Cancellarius a secretis

Printed in Spain

Grafesa — Barcinone

Elenchus numerorum, ad quos in Supplemento habentur adnotationes

Ad tom. I.

111 - 116
154 - 158
526
530

Ad tom. II.

116
131
373
425
482
602
658
663

Ad tom. III.

128
140
159
160
198 - 204
211
221
281 - 283
290
328
411
506
511
513
515
516
520
555
557
593 - 594

Ad tractatum X.

629
640
652
676
693
699
703
723
736
754
755
761
762
763
768
774
788
791
792
799
807
815
838
858

SUPPLEMENTUM

ad XIII. Editionem

MANUALIS THEOLOGIAE MORALIS

A. R. P. DOMINICI PRÜMMER OP

AD TOMUM I

111 - 116. De Ethica Situationis.

Contra doctrinam moralem eiusque applicationem in Ecclesia catholica traditam multis in regionibus etiam inter catholicos spargi coepit systema ethicum quod plerumque nomine cuiusdam « Ethicae Situationis » venit, quamque dicunt non dependere a principiis ethicae obiectivae (quae ultimatim in « Esse » fundatur), sed cum ea non solum in eadem linea poni, sed eidem superordinari.

Auctores qui hoc systema sequuntur decisivam et ultimam agendi normam statuunt non esse ordinem obiectivum rectum, naturae lege determinatum et ex hac lege certe cognitum, sed intimum aliquod mentis uniuscuiusque individui iudicium ac lumen, quo ei in concreta situatione posito innotescit quid sibi agendum sit. Haec igitur ultima hominis decisio secundum eos non est, sicut ethica obiectiva apud auctores maioris momenti tradita docet, legis obiectivae ad particularem casum applicatio, attentis simul ac ponderatis, secundum regulas prudentiae, particularibus « situationis » adiunctis, sed immediatum illud internum lumen et iudicium. Hoc iudicium saltem multis in rebus ultimatim nulla norma obiectiva, extra hominem posita atque ab eius persuasione subiectiva independente, quoad suam obiectivam rectitudinem ac veritatem est mensuratum, neque mensurandum neque mensurabile, sed sibi ipsi plene sufficit.

Secundum hos auctores « naturae humanae » conceptus traditionalis non sufficit, sed recurrendum est ad conceptum naturae humanae « existentis » qui quoad plurima non habet valorem obiectivum absolutum, sed relativum tantum ideoque mutabilem, exceptis fortasse illis paucis elementis atque principiis quae ad naturam humanam metaphysicam (absolutam et immutabilem) spectant. Eiusdem valoris tantum relativi est traditionalis conceptus « legis naturae ». Perplura autem quae hodie cir-

cumferuntur tamquam legis naturae postulata absoluta, nituntur secundum eorum opinionem et doctrinam in dicto conceptu naturae existentis, ideoque non sunt nisi relativa et mutabilia atque omni semper situationi adaptari queunt.

Acceptis atque ad rem deductis his principiis, dicunt atque docent homines in sua quisque conscientia non imprimis secundum leges obiectivas sed mediante lumine illo interno individuali secundum intuitionem personalem iudicantes, quid ipsis in praesenti situatione agendum sit, a multis conflictibus ethicis aliter insolubilibus praeservari vel facile liberari.

Multa quae in huius « Ethicae Situationis » systemate statuuntur, rei veritati sanaeque rationis dictamini contraria sunt, relativismi et modernismi vestigia produnt, a doctrina catholica per saecula tradita longe aberrant. Variis systematibus Ethicae non catholicae in non paucis assertis affinia sunt.

Quibus perpensis, ad avertendum « Novae Moralis » periculum, de quo Summus Pontifex Pius Pp. XII in Allocutionibus diebus 23 Martii et 18 Aprilis 1952 habitis locutus est, et ad doctrinae catholicae puritatem et securitatem tuendam, haec Suprema Sacra Congregatio Sancti Officii interdicit et prohibet hanc « Ethicae Situationis » doctrinam, quovis nomine designetur, in Universitatibus, Athenaeis, Seminariis et religiosorum formationis domibus tradi vel approbari, aut in libris, dissertationibus, acroasibus seu, ut aiunt, conferentiis, vel quocumque alio modo propagari atque defendi.

Supr. S. Congr. S. Off. Instructio : De Ethica Situationis die 2 Feb. 1956 ; AAS 48 (1956) 144 sq.

154 - 158. De Ethica Situationis.

Instructio Supr. S. Congr. S. Off. De Ethica Situationis d. 2 Feb. 1956 ; cf. ad I, n. 111 - 116.

526. De mixtis conventibus cum acatholicis.

Cum compertum sit variis in locis, contra Sacrorum Canonum praescripta et sine praevia S. Sedis venia, mixtos conventus acatholicorum cum catholicis habitos fuisse, in quibus de rebus fidei tractatum est, omnibus in memoriam revocatur ad normam canonis 1325, § 3, prohibitum esse quominus his conventibus intersint, sine praedicta venia, cum laici, tum clerici sive saeculares sive religiosi. Multo autem minus catholicis licitum est huiusmodi conventus convocare et instituere. Quapropter Ordinarii urgeant, ut haec praescripta ab omnibus adamussim serventur.

Quae quidem potiore iure observanda sunt, cum agitur de conventibus, quos « oecumenicos » vocant, quibus catholici, sive laici sive clerici, sine S. Sedis praevio consensu, nullo modo interesse possunt.

Cum vero, tum in praedictis conventibus tum extra ipsos, etiam actus mixti cultus haud raro positi fuerint, denuo omnes monentur quamlibet in sacris communicationem ad normam canonum 1258 et 731, § 2, omnino prohibitam esse.

Supr. S. Congr. S. Off. d. 5 Iunii 1948 ; AAS 40 (1948) 257.

Cf. etiam Instructionem eiusdem S. Congr. Ad locorum Ordinarios « De motione oecumenica » d. 20, Dec. 1949 ; AAS 42 (1950) 142 - 147.

530.

Cum quaesitum fuerit utrum fideles orientalis ritus teneantur, praeterquam can. 1396 CIC, etiam can. 1399, Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali respondendum censuit : Affirmative.

AAS 36 (1944) 25.

SUPPLEMENTUM

ad XIII. Editionem

AD TOMUM II

116. De sterilizatione.

Proposito Supremae Sacrae Congregationi S. Officii dubio : « An licita sit directa sterilizatio sive perpetua sive temporanea, sive viri, sive mulieris », Emi ac Revmi Patres DD. Cardinales rebus fidei ac morum tutandis praepositi, feria IV, die 21 febr. 1940, respondendum decreverunt :

« Negative, et quidem prohiberi lege naturae, eamque, quoad sterilizationem eugenicam attinet, Decreto huius Congregationis, die 21 martii 1931, reprobatam iam esse ».

Die 24 Feb. 1940 ; AAS 32 (1940) 73.

131. De directa occisione insontium ex mandato auctoritatis publicae peragenda

Quaesitum est ab hac Suprema Sacra Congregatione : « Num licitum sit, ex mandato auctoritatis publicae, directe occidere eos qui, quamvis nullum crimen morte dignum commiserint, tamen ob defectus psychicos vel physicos nationi prodesse iam non valent, eamque potius gravare eiusque vigori ac robori obstare censentur ».

... Emi ac Revmi Cardinales... respondendum mandarunt :

Negative, cum sit iuri naturali ac divino positivo contrarium.

... Ssmus D. N. Pius divina Providentia Papa XII... hanc ... resolutionem adprobavit, confirmavit et publicari iussit.

Die 2 Dec. 1940 ; AAS 32 (1940) 553 sq.

373. De hora competenti recitandi officium divinum in triduo sacro

In triduo sacro, id est : feria V in Cena Domini, feria VI in Passione et Morte Domini, et sabbato sancto, si officium peragatur in choro, vel in communi, haec serventur :

Matutinum et Laudes non anticipantur de sero, sed dicuntur mane, hora competenti. In ecclesiis tamen, ubi feria V in Cena Domini Missa chrismatis mane celebretur, Matutinum et Laudes eiusdem feriae V anticipari possunt de sero.

Horae minores dicuntur hora competenti.

Vesperae feria V et VI omittuntur, cum earum locum teneant functiones liturgicae principales horum dierum. Sabbato sancto vero dicuntur post meridiem, hora consueta.

Completorium feria V et VI dicitur post functiones liturgicas vespertinas ; sabbato sancto omittitur.

In privata recitatione, his tribus diebus, omnes horae canonicae dici debent, iuxta rubricas.

Ex S. C. Rit. Decreto generali « Liturgicus hebdomadae sanctae ordo instauratur », n. 5 ; AAS 47 (1955) 840 sq.

425. De dispensatione in votis reservatis

An sub verbis can. 81 « a generalibus Ecclesiae legibus » comprehendantur vota Sedi Apostolicae reservata.

R. Negative.

CPI d. 26 Ian. 1949 ; AAS 41 (1949) 158.

482. De loco adsistendi Missae

An, non obstante praescripto can. 1249, legi de audiendo Sacro satisfaciat qui Missae adstiterit in loco de quo in can. 822, § 4.

R. Affirmative.

CPI d. 26 Mart. 1952 ; AAS 44 (1952) 497.

602. De resistentia contra auctoritatis civilis abusum

Concedendum sane est, ad christianam vitam explicandam, externa quoque subsidia, quae sensibus percipiuntur, esse necessaria, pariterque Ecclesiae, tamquam hominum societati, opus omnino esse, ad vitae usuram atque incrementum, iusta agendi libertate, ipsosque fideles iure gaudere in societate civili vivendi ad rationis conscientiaeque praescripta.

Consequens ergo est, ut, quum nativae libertates ordinis religiosi civilisque impugnentur, cives catholici id perferre patique non possint. Attamen horum quoque iurium libertatumque vindicatio, pro diversis rerum adiunctis, magis vel minus opportuna, magis vel minus vehemens esse potest.

Vos autem ipsi, Venerabiles Fratres, pluries fideles vestros docuistis Ecclesiam, etiam cum gravi suo incommodo, pacis atque ordinis fautricem esse, omnemque iniustam rebellionem vel violentiam contra constitutas potestates condemnare. Ceterum apud vos confirmatum quoque est, si quando potestates ipsae iustitiam ac veritatem manifeste impugnent, ita ut vel fundamenta auctoritatis evertant, non videri cur improbari debeant cives illi, qui in unum coalescant ad tuendos semetipsos nationemque servandam, licita atque idonea auxilia adhibentes contra eos, qui imperio abutantur ad rem publicam labefactandam.

Quod si huius quaestionis solutio a singularibus rerum adiunctis necessario pendet, nonnulla tamen principia sunt in lumine collocanda :

1. Vindicationes eiusmodi rationem medii seu finis relativi habent, non finis ultimi atque absoluti.

2. Eaedem, tamquam media, esse debent actiones licitae, neque intrinsece malae.

3. Quum ipsas ad finem idoneas et adaequatas esse oporteat, eatenus adhibendae sunt, quatenus ad propositum finem ex integro vel ex parte conducant, ita tamen, ut maiora damna communitati et iustitiae non afferant, quam ipsa damna resarcienda.

4. Usus vero talium mediorum et plenum civilium politicorumque iurium exercitium, quum causas quoque ordinis mere temporalis technicique aut violentae defensionis complectantur, non attingunt directe munus Catholicae Actionis, licet ad eandem officium pertineat catholicos viros instruendi ad propria iura recte exercenda, eademque ex communis boni necessitate iustis modis vindicanda.

5. Clerus et Actio Catholica — quum ob missionem pacis amorisque sibi concreditam omnes homines « in vinculo pacis » (Eph. 4, 3) devincire teneantur, plurimum ad nationis prosperitatem conferre debent, tum civium classiumque coniunctionem maxime fovendo, tum obsecundando omnibus socialibus inceptis, quae a Christi doctrina moralique lege non discordent.

Ex Encycl. Pii XI « Firmissimam constantiam » d. 28 mart. 1937 ; AAS 29 (1937) 196 sq.

658, a) De abstinentia et ieiunio quadragesimali.

Abstinentia et ieiunium tempore quadragesimae praescriptum, quod hucusque, iuxta can. 1252, § 4, sabbato sancto cessabat post meridiem, in posterum cessabit media nocte eiusdem sabbati sancti.

Ex S. C. Rit., Decreto generali « Liturgicus ordo hebdomadae sanctae instauratur », n. 10 ; AAS 47 (1955) 841.

Mitigatio legis ieiunii et abstinentia (pro tempore).

... Ssmus Dominus Noster Pius divina Providentia Pp. XII decernere dignatus est pro omnibus fidelibus ritus latini, etiam pertinentibus ad Ordines et Congregationes Religiosas, facultatem Ordinariis concessam super praedictam legem dispensandi ita coarctari ut, a prima die proximae Sacrae Quadragesimae et donec aliter provideatur, abstinentia servetur singulis feriis sextis ; lex vero abstinentiae simul et ieiunii feria quarta Cinerum, feria sexta Maioris Hebdomadae, pervigiliis Assumptionis B. M. V. et Nativitatis D. N. I. C ; (*) benigne tamen indulgens ut diebus

(*) ... (propter) difficultates quae, ob locorum et temporum adiuncta, continenter obstant fideli observantiae legis ieiunii et abstinentiae pervigilio Festi Deiparae in Caelum Assumptae statutae, S. C. Concilii, omnibus mature perpensis, de speciali S. P. mandato, praedictam obligationem deinceps ad pervigilium Festi Concept. Immaculatae B. M. V. pro omnibus Christi fidelibus ubique terrarum commorantibus, praesenti Decreto transfert.

Decretum S. C. Concilii, d. 25 Iul. 1957 ; AAS. 49 (1957) 638.

abstinentiae simul et ieiunii ova et lacticinia etiam mane et vespere ubique sumere liceat.

Locorum autem Ordinarii, qui nova hac legis abstinentiae et ieiunii moderatione utuntur, fideles hortari ne omittant, praesertim clericos, religiosos et religiosas, ut gravissimis hisce temporibus voluntaria christianae perfectionis exercitia nec non caritatis opera, maxime erga inopes et aegrotos, libenter addant, itemque ad mentem Summi Pontificis preces effundant.

Ex S. Congr. Conc. Decreto d. 28 Ian. 1949; AAS 41 (1949) 32 sq.

Mitigatio legis abstinentiae et ieiunii (ad tempus) pro Ecclesia Orientali.

... abstinentiae et ieiunii lex servetur « si et prout viget in singulis ritibus » his diebus:

I. Abstinentia: singulis feriis sextis;
II. Abstinentia et ieiunium:
  1) prima die Magnae Quadragesimae;
  2) feria sexta Maioris Hebdomadae;
  3) pervigiliis Nativitatis D. N. I. C.; vel, pro fidelibus byzantini ritus, pervigiliis Epiphaniae D. N. I. C.;
  4) pervigiliis Assumptionis B. M. V.;

benigne tamen indulgens ut diebus abstinentiae simul et ieiunii Excmi Ordinarii ova et lacticinia etiam mane et vespere permittere valeant.

... (ut in Decreto supra citato S. Congr. Conc.).

Ex S. Congr. pro Eccl. Or. Decreto d. 28 Ian. 1949; AAS 41 (1949) 31 sq.

663, 3. De lege abstinentiae et ieiunii.

Abstinentia et ieiunium tempore quadragesimae praescriptum, quod hucusque, iuxta can. 1252, § 4, sabbato sancto cessabat post meridiem, in posterum cessabit media nocte eiusdem sabbati sancti.

Decretum generale S. Congr. Rit., d. 23 Dec. 1955; AAS.

Mitigatio legis abstinentiae et ieiunii (ad tempus).

Cf. Decreta ad n. 658.

Supplementum

ad XIII. Editionem

AD TOMUM III

128, 3. De obligatione baptizandi infantes parentum acatholicorum.

An probari possit consuetudo renuendi baptismum pueris et puellis, infidelium filiis, qui scholas catholicas frequentant et bene de religione docti, baptismum petunt, eorum parentibus consentientibus, licet post baptismum, in suam familiam paganam redeuntes, permultis periculis sint expositi.

R. Negative, idest consuetudo renuendi baptismum pueris et puellis infidelium filiis, de quibus agitur, probari nequit, ideoque baptismum tuto illis conferri potest.

S. C. S. Off. d. 30 Mart. 1933; Cf. *Sartori*, Enchiridion canonicum 148.

140. De usu salivae in administratione baptismi.

... Sacra Rituum Congregatio, de mandato Sanctissimi Domini Nostri Pii Papae XII, rubricam Ritualis Romani Tit. II, cap. II, n. 13, ita reformandum decrevit: « Postea sacerdos pollice accipit de saliva oris sui (quod omittitur quotiescumque rationabilis adest causa munditiei tuendae aut periculum morbi contrahendi vel propagandi) et tangit aures et nares infantis... » et in futuris eiusdem Ritualis Romani editionibus inserendum mandavit.

Ex Decreto S. C. Rit. d. 14 Ian. 1944; AAS 36 (1944) 29.

159. Ex decreto S. Congr. de Sacramentis De Confirmatione administranda iis, qui ex gravi morbo in mortis periculo sunt constituti. Normae.

1. Ex generali Apostolicae Sedis indulto, tamquam ministris extraordinariis (can. 782, § 2) facultas tribuitur conferendi sacramentum Confirmationis, in casibus tantum et sub conditionibus infra enumeratis, sequentibus presbyteris, iisdemque dumtaxat:

a) parochis proprio territorio gaudentibus, exclusis igitur parochis personalibus vel familiaribus, nisi et ipsi proprio, licet cumulativo, fruantur territorio;

b) Vicariis, de quibus in can. 471, atque vicariis oeconomis;

c) sacerdotibus, quibus exclusive et stabiliter commissa sit in certo territorio et cum determinata ecclesia plena cura animarum cum omnibus parochorum iuribus et officiis.

2. Praefati ministri Confirmationem valide et licite conferre valent per se ipsi, personaliter, fidelibus tantummodo in proprio territorio degentibus, personis non exceptis in locis commorantibus a paroeciali iurisdictione subductis; non exclusis igitur seminariis, hospitiis, valetudinariis aliisque omne genus institutis etiam religiosis quoquo modo exemptis (cf. can. 792); dummodo hi fideles ex gravi morbo in vero mortis periculo sint constituti, ex quo decessuri praevideantur. Si huiusmodi mandati limites iidem ministri praetergrediantur, probe sciant se perperam agere et sacramentum nullum conficere, incolumi praeterea manente statuto can. 2365.

3. Hac facultate uti possunt tum in ipsa episcopali urbe tum extra ipsam, sive sedes plena sit sive vacans, dummodo Episcopus dioecesanus haberi non possit vel legitime impediatur quominus Confirmationem per se ipse valeat conferre, nec alius praesto sit Episcopus communionem habens cum Apostolica Sede, licet titularis tantum, qui sine gravi incommodo ipsi suffici queat.

4. Confirmatio conferatur servata disciplina per CIC inducta et ad rem accomodata, nec non ritu adhibito ex Rituali Romano excerpto quae fuse et ex integro infra transcribuntur: gratis vero quovis titulo est conferenda.

5. Si confirmandi rationis usum sint assecuti, praeter statum gratiae, aliqua dispositio atque intructio requiritur ut fructuose hoc sacramentum valeant suscipere. Ministri est pro singulorum aegrotorum captu eos edocere de his, quae scitu sunt necessaria, intentionem aliquam suscitando percipiendi hoc sacramentum ad robur animae conferendum. Curari autem debet ab his, ad quos spectat, ut si dein convaluerint, opportunis institutionibus circa fidei mysteria, naturam atque effectum huius sacramenti diligenter instruantur. (Cf. can. 786).

6. Ad normam can. 798, collati sacramenti adnotationem minister extraordinarius in paroeciali confirmatorum libro peragat, ibidem inscribendo nomen suum ac nomina confirmati (et si eius subditus non sit, etiam illius dioecesis et paroeciae), parentum et patrini, diem et locum, adiectis demum verbis: « confirmatio collata est ex Apostolico indulto, urgente mortis periculo ob gravem confirmati morbum ». Adnotatio facienda est etiam in libro baptizatorum ad normam can. 470, § 2.

Si confirmatus sit alienae paroeciae, quamprimum minister ipse de collato sacramento parochum confirmati proprium certiorem reddat per authenticum documentum, quod omnes notitias complectatur, de quibus supra.

7. Ministri extraordinarii tenentur praeterea singulis vicibus statim ad Ordinarium dioecesanum proprium authenticum nuntium mittere collatae a se Confirmationis, additis adiunctis omnibus in casu concurrentibus.

8. Ordinarii loci est ministros extraordinarios, de quibus supra, huius decreti praescriptiones meliore, quem censuerit, modo edocere, iisdemque singillatim explanare ut pares omnino inveniantur tam gravi negotio obeundo.

9. Eiusdem Ordinarii loci officium est quolibet anno, sub initio anni proxime insequentis, relationem mittere ad hanc S. Congregationen de numero confirmatorum, necnon de ratione a ministris extraordinariis suae dicionis in tam praeclaro munere perfungendo adhibita.

Ssmus. Dominus Noster Pius divina Providentia Pp. XII, in Audientia Excmo. Secretario huius Sacrae Congregationis die 20. Augustii 1946 concessa, decretum de quo supra approbare et Apostolica Auctoritate munire dignatus est, contrariis quibuslibet, etiam speciali mentione dignis, minime obstantibus; mandavitque ut idem decretum, in Actorum Apostolicae Sedis commentario officiali edendum, vim legis habere incipiat a die 1 Januarii 1947.

S. Congr. de disc. Sacr. d. 14 Sept. 1946; AAS 38 (1946).

Extensio huius Decreti.

Omnibus itaque Ordinariis locorum ab hac Sacra Congregatione de Propaganda Fide dependentibus potestatem Sanctissimus fecit, absque praeiudicio ceterorum indultorum quibus in re iam fruuntur, ut Sedis Apostolicae indulto (can. 782, § 2), tribuere valeant omnibus sacerdotibus sibi subditis curamque animarum gerentibus, facultatem sacram Confirmationem fidelibus sive adultis sive infantibus, intra fines missionalis circumscriptionis extantibus et in mortis periculo constitutis, valide ministrandi; necnon licite in ipso loco residentiae Episcopi, absente tamen quolibet Episcopo vel legitime impedito; servataque formula a Rituali Romano statuta.

Praesens vero decretum eadem Sanctitas Sua confici publicique iuris fieri mandavit.

Ex Decreto S. Congr. de Propaganda Fide d. 18 Dec. 1947; AAS 40 (1948) 41.

Extensio huius Decreti.

... Sacra haec Congregatio pro Ecclesia Orientali ... necessarium duxit Ssmum. D. N. Pium Div. Prov. Pp. XII suppliciter exorare ut, quoties Latini ritus presbyteri, vi legitimi induti, Confirmationis Sacramentum valide et licite administrare possunt fidelibus proprii ritus, idem — dummodo constet ipsum immediate post Baptismum, uti mos est, iam non fuisse conlatum — conferre valeant fidelibus quoque rituum Orientalium, quorum spiritualis cura ipsis permaneat, ad normam Constitutionis Apostolicae « Orientalium Dignitas » diei 30 mensis Novembris a. 1894, art. 9, quae statuit: « Quicumque Orientalis extra patriarchale territorium commorans, sub administratione sit cleri latini ».

Eadem, uti patet, valere pariter dicenda sunt quoties Confirmationis Sacramentum conferri possit ad normam memorati Decreti S. Congregationis de Disciplina Sacramentorum.

Quas preces ... Sanctitas Sua benigne dignatus est adprobare; simulque iussit id publici iuris fieri praesenti Decreto.

Ex Decreto S. Congr. pro Eccl. Orientali d. 1 Maii 1948; AAS 40 (1948) 422 sq.

Declaratio quoad missionarios emigrantium.

Missionariis emigrantium quibus, ad normam Constitutionis Apostolicae « Exsul Familia » nn. 34 - 40, curam animarum in propria dioecesi locorum Ordinarii commiserint, competit potestas administrandi subditis, in articulo mortis constitutis, Sacramentum Confirmationis ad normam Decreti Sacrae Congregationis de disciplina Sacramentorum « Spiritus Sancti munera » diei 14 Septembris 1946 (AAS 38 pag. 349).

S. Congr. Consist. d. 7 Oct. 1953; AAS 45 (1953) 758.

160. De aetate confirmandorum.

An, attento can. 788, sustineatur mandatum Ordinarii loci vetantis quominus sacramentum Confirmationis administretur pueris qui aetatem decem annorum adepti non sint.

R. Negative.

CPI d. 26 Mart. 1952; AAS 44 (1952) 496.

198 - 204. De ieiunio eucharistico.

Nos, attendentes ad notabiles mutationes, quas ordinatio laborum ac munerum publicorum necnon universae vitae societatis passa est, instantibus Sacrorum Antistitum precibus satisfacere censuimus atque ideo decernimus:

1. Ordinarii locorum, exceptis Vicariis Generalibus sine mandato speciali, permittere possunt Missae celebrationem horis postmeridianis quotidie, si bonum spirituale notabilis partis christifidelium id postulet.

2. Tempus ieiunii eucharistici servandi a sacerdotibus ante Missam et a christifidelibus ante sacram Communionem, horis sive antemeridianis sive postmeridianis, limitatur ad tres horas quoad cibum solidum et potum alcoholicum, ad unam autem horam quoad potum non alcoholicum: aquae sumptione ieiunium non frangitur.

3. Ieiunium eucharisticum per tempus supradictum servare tenentur etiam qui Missam celebrant vel sacram Communionem recipiunt media nocte aut primis diei horis.

4. Infirmi, quamvis non decumbant, potum non alcoholicum et veras et proprias medicinas, sive liquidas sive solidas, ante Missae celebrationem vel Eucharistiae receptionem sine temporis limite sumere possunt.

At enixe hortamur sacerdotes et christifideles, qui id praestare valeant, ut venerandam et vetustam eucharistici ieiunii formam ante Missam vel sacram Communionem servent.

Omnes denique, qui his facultatibus perfruentur, collatum beneficium pro viribus rependere satagant fulgentioribus christianae vitae exemplis, praesertim poenitentiae et caritatis operibus.

Praescripta, quae his Litteris Apostolicis Motu Proprio datis continentur, vim suam exerunt a die vigesimo quinto mensis Martii, in festo Annuntiationis Beatae Mariae Virginis.

Pius XII, Motu Proprio: Indulta a Constitutione Apostolica « Christus Dominus » extenduntur, d. 19 Mart. 1957; AAS 49 (1957) 177 sq.

211. De Missa, sacra communione et ieiunio eucharistico in triduo sacro

17. Feria V in Cena Domini, antiquissima Romanae Ecclesiae servanda est traditio, qua, privatarum Missarum celebratione interdicta, omnes sacerdotes omnesque clerici, sacris in Cena Domini intersint, quos expedit ad sacram mensam accedere.

Ubi vero ratio pastoralis id postulet, loci Ordinarius unam alteramve Missam lectam in singulis ecclesiis vel oratoriis publicis permittere poterit; in oratoriis autem semipublicis unam tantum Missam lectam; ea quidem de causa, ut omnes fideles hoc sacro die Missae sacrificio interesse et corpus Christi sumere possint. Hae autem Missae inter easdem diei horas permittuntur, quae pro Missa sollemni in Cena Domini assignatae sunt.

18. Eadem Feria V in Cena Domini, sacra communio fidelibus distribui potest tantummodo inter Missas vespertinas, vel continuo ac statim ab iis expletis; item sabbato sancto dari potest tantummodo inter Missarum solemnia, vel continuo ac statim ab iis expletis; exceptis infirmis in periculo mortis constitutis.

19. Feria VI in Passione et Morte Domini, sacra communio distribui potest unice inter solemnem actionem liturgicam postmeridianam, exceptis item infirmis in periculo mortis constitutis.

20. Sacerdotes, qui Missam solemnem vigiliae paschalis hora propria celebrant, idest post mediam noctem quae intercedit inter sabbatum et dominicam, possunt ipso dominico die Resurrectionis Missam festivam celebrare, atque etiam, si indultum habeatur, bis aut ter.

21. Locorum Ordinarii, qui feria V in Cena Domini, Missam chrismatis mane celebraverint, possunt vespere Missam quoque solemnem in Cena Domini litare; verum sabbato sancto, si vigiliam solemnem paschalem celebrare voluerint, possunt, sed non tenentur, Missam solemnem ipso die dominicae Resurrectionis litare.

Ex Instructione De ordine hebdomadae sanctae instaurato rite peragendo III; AAS 47 (1955) 846 sq.

221 β. De sacra Communione recipienda in Nocte Nativitatis Domini.

An can. 867, § 4, collatus cum can. 821, § 2, ita intelligendus sit ut sacra communio distribui possit in missa, quae sive iure sive apostolico indulto celebratur media nocte nativitatis Domini.

R. Affirmative, nisi loci Ordinarius iustis de causis in casibus particularibus id prohibuerit ad normam can. 869.

CPI d. 16 Mart. 1936 ; AAS 28 (1936) 178.

281 - 283. De Missa ultimo triduo hebdomadae sanctae.

Cf. ad III, n. 221.

290. De missis vespertinis.

Cf. Constitutionem Apostolicam «Christus Dominus» et Instructionem Supr. S. Congr. S. Off. ad III, n. 198 - 204.

De missa vespertina in navi.

Quaesitum est ab hac Suprema S. Congregatione S. Officii :

1. Utrum Ordinarii locorum, ad normam n. VI Constitutionis Apostolicae «Christus Dominus», permittere valeant Missae vespertinae celebrationem in favorem christifidelium qui navibus addicuntur, maritimo itinere perdurante ; et quatenus affirmative :

2. Quinam sit Ordinarius loci competens in casu.

Emi. ac Revmi. Patres... respondendum decreverunt :

Ad 1. Affirmative.

Ad. 2. Competens est ad praedictam facultatem elargiendum Ordinarius loci, in cuius territorio est portus, in quo navis habitualiter consistit.

Ssmus. autem D. N. D. Pius divina Providentia Pp. XII. ... hoc Emorum Patrum Decretum adprobavit atque promulgari iussit.

Supr. S. Congr. S. Off. Decretum d. 31 Maii 1953 ; AAS 45 (1953) 426.

328. Circa absolutionem sacramentalem generali modo pluribus impertiendam.

Vide AAS 36 (1944) 155 sq.

411. Facultas extenditur ad sacerdotes iter aereum facientes.

... Nos ... certa scientia et matura deliberatione, de Apostolicae potestatis plenitudine, statuimus ac decernimus ut quae can. 883 CIC de facultate excipiendi confessiones sanciuntur pro sacerdotibus maritimum iter habentibus, valeant atque extendantur, consentaneis quidem clausulis, ad sacerdotes iter aereum facientes.

Pius XII, Motu Proprio d. 16 Dec. 1947 ; AAS 40 (1948) 17.

Sacerdotibus, qui in peculiaribus custodiae locis detinentur, facultas conceditur sacramentalem eorum confessionem audiendi, qui iisdem in locis quavis de causa commorantur.

... Sacra Paenitentiaria Sacerdotibus, qui eamdem vitae rationem participant, Apostolica Auctoritate, concedit facultatem confessionem sacramentalem eorum omnium audiendi, qui vel in iisdem conditionibus versantur vel pro suo munere in iisdem locis commorantur, dummodo praedicti sacerdotes iurisdictionem ad confessiones excipiendas a proprio Ordinario iam habuerint neque eadem privati fuerint.

... Ssmus. Dominus Noster Decretum Sacrae Paenitentiariae approbavit, confirmavit et publicandum mandavit.

Die 22 Feb. 1941 ; AAS 33 (1941) 73.

506. Addatur 5.

Episcopus, cuiusvis ritus vel dignitatis, aliquem, neque ab Apostolica Sede nominatum neque ab Eadem expresse confirmatum, consecrans in Episcopum, et qui consecrationem recipit, etsi metu gravi coacti (can. 2229, § 3, 3.°), incurrunt ipso facto in excommunicationem Apostolicae Sedi specialissimo modo reservatam.

Hoc decretum vim suam exeret ab ipso promulgationis die.

Supr. S. Congr. S. Off., d. 9 Apr. 1951 ; AAS 43 (1951) 217 sq.

511, 6. Addatur.

... Sanctissimus Dominus Noster Pius Pp. XII statuere dignatus est : In excommunicationem speciali modo Sedi Apostolicae reservatam ipso facto incurrunt :

1. qui contra legitimas ecclesiasticas auctoritates machinantur aut earum potestatem quomodocumque conantur subvertere;

2. qui ecclesiasticum officium vel beneficium vel dignitatem sine institutione vel provisione canonica, ad normam sacrorum canonum facta, occupat, vel in eadem sinit, illegitime immitti, vel eadem retinet ;

3. qui in criminibus nn. 1 et 2 declaratis quovis modo, directe vel indirecte, partem habent.

S. Congr. Conc., Decretum d. 29 Iun. 1950 ; AAS 42 (1950) 602.

511, 7. Quando haec Excommunicatio incurratur.

Utrum, ad incurrendam excommunicationem vel suspensionem de quibus in can. 2341, sufficiat ut quis, ausu temerario, personam ex recensitis in eodem canone conveniat coram laico iudice ; an requiratur ut persona conventa re a iudice citetur.

R. Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.

CPI d. 26 Apr. 1948 ; AAS 40 (1948) 301.

513. De vetita clericis et religiosis negotiatione et mercatura.

(Addatur n. 12). Quo firmior et magis uniformis ecclesiastica disciplina hac de re habeatur atque abusus praecaveantur, Sanctissimus Dominus Noster Pius Pp. XII statuere dignatus est, ut Clerici et Religiosi omnes ritus latini de quibus in canonibus 487 - 681, ne exceptis quidem recentium Institutorum saecularium sodalibus, per se vel per alios, mer-

caturam seu negotiationem cuiusvis generis, etiam argentariam, exercentes, sive in propriam sive in aliorum utilitatem, contra praescriptum can. 142, utpote huius criminis rei, excommunicationem latae sententiae Apostolicae Sedi speciali modo reservatam incurrant et, si casus ferat, degradationis quoque poena plectantur.

Superiores vero qui eadem delicta, pro munere suo ac facultate, non impediverint, destituendi sunt ab officio et inhabiles declarandi ad quodlibet regiminis et administrationis munus.

Pro omnibus denique, quorum dolo vel culpae patrata facinora tribuenda sint, firma semper manet obligatio reparandi damna illata.

S. Congr. Conc., Decretum d. 22 Maii 1950 ; AAS 42 (1950) 330 sq.

515, 3. De absolutione ab hac censura.

Absolutio sacerdotum ab excommunicatione, ob attentatum etiam civile tantum matrimonium, et actu cum muliere caste conviventium eorumque admissio ad participationem sacramentorum more laicorum S. Poenitentiariae Apostolicae exclusive reservatur.

Cf. S. Poenit. Apost. d. 18 Apr. 1936 ; AAS 29 (1936) 242 sq.

Absolutio a censura, de qua supra ita est S. Poenitentiariae reservata, ut nemo unquam, excepto casu periculi mortis, ab eo absolvere possit, non obstante qualibet facultate, sive per can. 2254, § 1, sive per privilegium, sive denique per aliud quodcumque ius ceteroquin concessa.

Cf. S. Poenit. Apost., d. 4 Maii 1937 ; AAS 29 (1937) 283 sq.

516. Decretum Supr. S. Congr. S. Officii de Communistis.

Quaesitum est ab hac Suprema Sacra Congregatione:

1. utrum licitum sit partibus communistarum nomen dare vel eisdem favorem praestare ;

2. utrum licitum sit edere, propagare vel legere libros, periodica, diaria vel folia, quae doctrinae vel actioni communistarum patrocinantur, vel in eis scribere ;

3. utrum christifideles, qui actus de quibus in nn. 1 et 2 scienter et libere posuerint, ad Sacramenta admitti possint;

4. utrum christifideles, qui communistarum doctrinam materialisticam et antichristianam profitentur, et in primis qui eam defendunt vel propagant, ipso facto, tamquam apostatae a fide catholica, incurrunt in excommunicationem speciali modo Sedi Apostolicae reservatam.

Emmi. ac Revmi. Patres ... respondendum decreverunt :

Ad 1. Negative; communismus enim est materialisticus et antichristianus ; communistarum autem duces, etsi verbis quandoque profitentur se Religionem non oppugnare, re tamen, sive doctrina sive actione, Deo veraeque Religioni et Ecclesiae Christi sese infensos esse ostendunt ;

Ad. 2. Negative ; prohibentur enim ipso iure (cf. can. 1399 CIC) ;

Ad. 3. Negative ; secundum ordinaria principia de Sacramentis denegandis iis qui non sunt dispositi ;

Ad. 4. Affirmative.

Et ... Ssmus. D. N. Pius divina Providentia Papa XIII... resolutionem adprobavit et in Actorum Apostolicae Sedis Commentario promulgari iussit.

Supr. S. Congr. S. Off., d. 1 Iul. 1949 ; AAS 41 (1949) 334.

De associationibus, quae stant sub impulsu communistarum.

Nonnullae constitutae sunt associationes, impulsu ac ductu, sicut omnibus notum est, partium communistarum, eo spectantes ut pueros puellasque imbuant principiis et institutione, quae materialismum sapiunt et mores christianos religionemque impetunt.

Monentur igitur christifideles huiusmodi associationes, quocumque tegantur nomine, plecti sanctionibus, quas comminatur Decretum S. Officii latum die 1 Iul. 1949 (AAS 1949, p. 334).

1. Itaque parentes vel eorum locum tenentes qui, contra praescriptum can. 1372, § 2, CIC et memorati Decreti S. Officii, liberos praedictis associationibus instituendos tradiderint, ad Sacramenta recipienda admitti nequeunt.

2. Qui vero contra fidem vel christianos mores pueros ac puellas docuerint, incurrunt in excommunicationem Apostolicae Sedi speciali modo reservatam.

3. Pueri ac puellae autem, quamdiu huiusmodi associationum participes sunt, ad Sacramenta admitti nequeunt.

Monitum S. Off. d. 28 Julii 1950 ; AAS 42 (1950) 553.

520, 10. Quando haec excommunicatio incurratur.

Cf. Declarationem CPI citatam ad III, n. 511, 7.

555. De commutatione loci ad lucrandam indulgentiam toties quoties et Portiunculae.

An confessarii, vi can. 935, commutare possint visitationem ecclesiae determinatae, etiam ad lucrandas indulgentias toties quoties et Portiunculae nuncupatas.

R. Affirmative.

CPI d. 19 Ian. 1940 ; AAS 32 (1940) 62.

557. Elenchus quo Preces et pia opera indulgentiis ditata in favorem christifidelium rituum orientalium notificantur.

Vide AAS 35 (1944) 47 - 57.

Quoad Latini ritus christifideles vide Enchiridion Indulgentiarum editum in Typis polyglottis Vaticanis et indicatum in AAS 44 (1942) 235 sq.

593 sq. De materia et forma Sacramenti Ordinis.

4. Quae cum ita sint, divino lumine invocato, suprema Nostra Apostolica Auctoritate et certa scientia declaramus et, quatenus opus sit, decernimus et disponimus: Sacrorum Ordinum Diaconatus, Presbyteratus et Episcopatus materiam eamque unam esse manuum impositionem; formam vero itemque unam esse verba applicationem huius materiae determinantia, quibus univoce significantur effectus sacramentales — scilicet potestas Ordinis et gratia Spiritus Sancti —, quaeque ab Ecclesia qua talia accipiuntur et usurpantur. Hinc consequitur ut declaremus, sicut revera ad omnem controversiam auferendam et ad conscientiarum anxietatibus viam praecludendam Apostolica Nostra Auctoritate declaramus, et, si unquam aliter legitime dispositum fuerit, statuimus instrumentorum traditionem saltem in posterum non esse necessariam ad Sacrorum Diaconatus, Presbyteratus et Episcopatus Ordinum validitatem.

5. De materia autem et forma in uniuscuiusque Ordinis collatione, eadem suprema Nostra Apostolica Auctoritate, quae sequuntur decernimus et constituimus: In Ordinatione Diaconali materia est Episcopi manus impositio quae in ritu istius Ordinationis una occurrit. Forma autem constat verbis « Praefationis » quorum haec sunt essentialia ideoque ad valorem requisita: « Emitte in eum, quaesumus, Domine, Spiritum Sanctum, quo in opus ministerii tui fideliter exsequendi septiformis gratiae tuae munere roboretur ». In Ordinatione Presbyterali materia est Episcopi prima manuum impositio quae silentio fit, non autem eiusdem impositionis per manus dexterae extensionem continuatio, nec ultima cui coniunguntur verba: « Accipe Spiritum Sanctum: quorum remiseris peccata, etc. » Forma autem constat verbis « Praefationis » quorum haec sunt essentialia ideoque ad valorem requisita: « Da, quaesumus, omnipotens Pater, in hunc famulum tuum Presbyterii dignitatem; innova in visceribus eius spiritum sanctitatis, ut acceptum a Te, Deus, secundi meriti munus obtineat censuramque morum exemplo suae conversationis insinuet ». Denique in Ordinatione seu Consecratione Episcopali materia est manuum impositio quae ab Episcopo consecratore fit. Forma autem constat verbis « Praefationis », quorum haec sunt essentialia ideoque ad valorem requisita: « Comple in Sacerdote tuo ministerii tui summam, et ornamentis totius glorificationis instructum coelestis unguenti rore sanctifica... »

6. Ne vero dubitandi praebeatur occasio, praecipimus ut impositio manuum in quolibet Ordine conferendo caput Ordinandi physice tangendo fiat, quamvis etiam tactus moralis ad Sacramentum valide conficiendum sufficiat... Huius Nostrae Constitutionis dispositiones vim retroactivam non habent...

Ex Const. Apost. « Sacramentum Ordinis » d. 30 Nov. 1947; AAS 40 (1948) 5 - 7.

625 sq. Praenotamina ad tractatum X. De matrimonio.

1. Maximi momenti pro tota doctrina de matrimonio est celeberrima Encyclica Pii XI « Casti Connubii » diei 31 Dec. 1930, publicata in AAS 22 (1930) 539 - 592.

2. Die 22 Februarii 1949 Pius Pp. XII edidit Motu Proprio De disciplina Sacramenti matrimonii pro ecclesia orientali, quod vigere incepit die 2 Maii 1949. Cum ius matrimoniale Orientalium maiore ex parte cum iure Latinorum congruat, hic non totum documentum pontificium afferrimus, sed tantum in quantum continet reales et non tantum verbales differentias ad ius CIC.

Publicatum in ASS 41 (1949) pag. 89 - 119.

MOTU PROPRIO Pii PP. XII De disciplina Sacramenti matrimonii pro Ecclesia Orientali

[CIC] Ius. Eccl. Or. [1]

[1017]

Can. **6,** § **1.** Matrimonii promissio, etsi bilateralis seu sponsalitia, irrita est in utroque foro, nisi facta fuerit coram parocho aut loci Hierarcha aut sacerdote cui ab alterutro facta sit facultas assistendi.

§ 2, 1.° Matrimonii promissioni valide assistit idem parochus vel loci Hierarcha aut sacerdos ab alterutro designatus qui ex praescripto can. 86, 87, matrimonio valide assistit;

2.° Ille qui matrimonii promissioni assistit obligatione tenetur curandi ut eius celebratio in libro sponsalium adnotetur.

Can. **7.** Sacerdos promissioni matrimonii assistens, sponsis catholicis benedictionem in libris liturgicis praescriptam impertire, si ius particulare id ferat, ne omittat.

[1022]

Can. **12.** Publice a parocho denuntietur inter quosnam matrimonium sit contrahendum, iure particulari id ferente.

[1037]

Can. **27.** Publicum censetur impedimentum quod publico ex facto oritur vel quod alio modo probari in foro externo potest; secus est occultum.

[1040] omittitur.

[1042]

Can. **31,** § **1.** Impedimenta gradus minoris sunt:

[1] Canones CIC semper ponuntur in [ ].

1.° Consanguinitas in sexto gradu lineae obliquae;

2.° Affinitas de qua in can. 67, § 1, n. 1, in quarto gradu lineae obliquae : et illa de qua in eodem canone § 1, nn. 2, 3, in quovis gradu;

3.° Publica honestas in secundo gradu;

4.° Cognatio spiritualis;

5.° Tutela et cognatio legalis de quibus in can. 71;

6.° Crimen ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii etiam per civilem tantum actum.

§ **2.** Cetera impedimenta dirimentia sunt maioris gradus.

[...]

Can. **32,** § **1.** Salva ampliore facultate quae ex privilegio vel iure particulari iis competat, canonica causa suffragante, locorum Hierarchae, non autem Syncellus sine mandato speciali, dispensare possunt proprios subditos ab impedimentis prohibentibus, exceptis impedimentis provenientibus ex mixta religione vel ex voto in professione minore seu simplici emisso in religione iuris pontificii vel patriarchalis, et a dirimentibus quae sequuntur:

1.° Ab impedimento consanguinitatis in quinto et sexto gradu lineae obliquae;

2.° Ab impedimento affinitatis de quo in can. 67, § 1, n. 1, in quarto gradu lineae obliquae et ab impedimentis de quibus in eodem canone § 1, nn. 2, 3, in quovis gradu;

3.° Ab impedimento honestatis publicae in secundo gradu;

4.° Ab impedimento cognationis spiritualis;

5.° Ab impedimento cognationis legalis et tutelae;

6.° Extra patriarchatus, ab impedimento aetatis, non autem ultra biennium completum.

§ **2.** Patriarcha, salva ampliore facultate quae ex privilegio vel iure particulari ei competat, praeter facultatem de qua in § 1, dispensare potest:

1.° Ab impedimento aetatis, non tamen ultra biennium completum;

2.° Ab impedimento criminis de quo in can. 65, n. 1;

3.° A quarto gradu consanguinitatis in linea obliqua;

4.° Ab affinitatis impedimento de quo in can. 67 § 1, n. 1, in secundo et ulteriori gradu lineae obliquae;

5.° A forma celebrationis matrimonii in casu de quo in can. 90 § 1, n. 2, gravissima tamen ex causa.

§ **3.** Patriarcha potestatem quae ei tribuitur vel agnoscitur in §§ 1, 2, exercere potest in proprios subditos ubique, et in omnes sui ritus fideles in patriarchatu actu degentes, etsi domicilium vel quasi-domicilium in aliqua eparchia patriarchatus non habeant.

§ **4.** Ceterorum impedimentorum dispensatio Sedi Apostolicae reservatur.

§ **5.** Si contrahentes ad diversas eiusdem ritus eparchias pertineant vel ad diversos ritus, dispensatio petatur ab Hierarcha viri, et si vir sit acatholicus, ab Hierarcha mulieris.

§ **6.** Delegato ad universalitatem causarum non competit facultas subdelegandi, nisi expresse ei ad singulos actus concedatur.

[1044]

Can. **34,** § **1.** In iisdem rerum adiunctis de quibus in can. 33 et solum in casibus inquibus ne loci quidem Hierarcha adiri possit, eadem dispensandi facultate pollet tum parochus, tum vicarius cooperator, tum sacerdos qui matrimonio, ad normam can. 89, n. 2, assistit, tum confessarius, sed hic pro foro interno in actu sacramentalis confessionis tantum.

§ **2.** In casu de quo in § 1, loci Hierarcha censetur adiri non posse, si tantum per telegraphum vel telephonum ad eum possit recurri.

[1045]

Can. **35,** § **1.** Possunt Hierarchae locorum, sub clausulis in fine can. 33 statutis, dispensationem concedere ab omnibus impedimentis de quibus in can. 33, quoties impedimentum detegatur vel, quamvis antea cognitum, tunc solum ad notitiam Hierarchae aut parochi deferatur, cum iam omnia sunt parata ad nuptias, nec matrimonium, sine probabili gravis mali periculo, differri possit usquedum a Sede Apostolica vel, quod attinet ad impedimenta a quibus dispensari valet, a Patriarcha dispensatio obtineatur.

§ **2.** Haec facultas valet etiam ad convalidationem matrimonii iam contracti, si idem periculum sit in mora nec tempus suppetat recurrendi ad Sedem Apostolicam vel, quod attinet ad impedimenta a quibus dispensare valet, ad Patriarcham.

§ **3.** In iisdem rerum adiunctis, eadem facultate gaudent omnes de quibus in can. 34, § 1, sub eiusdem canonis clausulis, sed solum si casus natura sua vel tantum facto sit occultus et ne loci quidem Hierarcha adiri ad normam can. 34 possit, vel nonnisi cum periculo violationis sigilli.

§ **4.** Facultate de qua in § 1 non aufertur Hierarchis potestas dispensandi a forma in matrimonii celebratione servanda, et ab impedimentis iuris ecclesiastici in quibus Sedes Apostolica solet dispensare, quoties difficilis sit recursus ad Sedem Apostolicam itemque ad Legatum Romani Pontificis necessaria facultate praeditum, et simul in mora sit periculum gravis damni.

[1048]

Can. **38,** § **1.** Si petitio dispensationis ad Sedem Apostolicam missa sit, Hierarchae locorum suis facultatibus, si quas habeant, ne utantur, nisi ex gravi urgentique causa, quo in casu statim Apostolicam Sedem de re moneant.

§ **2.** Idem servetur ab Hierarchis locorum Patriarchae subiectis, si dispensationis petitio missa sit ad Patriarcham.

[1050]

Can. **40.** Si quando cum impedimento seu impedimentis publicis a quibus ex indulto dispensare quis potest, concurrat aliud impedimentum a quo dispensare nequeat, pro omnibus adiri debet Superior qui ab omnibus dispensare potest; si tamen impedimentum seu impedimenta a quibus dispensare potest, comperiantur post impetratam a Superiore dispensationem, suis facultatibus uti poterit.

[1053]

Can. **43.** Data a Sede Apostolica dispensatio a matrimonio rato et non consummato vel facta, etiam ab iis qui potestatem habent infra Sedem Apostolicam, licentia transitus ad alias nuptias ob praesumptam coniugis mortem, secumfert semper dispensationem ab impedimento de quo in can. 65, n. 1, si qua opus sit.

[1056]

Can. **46.** Excepta modica aliqua praestatione ratione expensarum cancellariae in dispensationibus pro non pauperibus, locorum Hierarchae eorumve officiales, reprobata quavis contraria consuetudine, nequeunt, occasione concessae dispensationis, emolumentum ullum exigere, nisi ad id faciendum expressam obtinuerint Sedis Apostolicae licentiam aut id sit in probatis Synodis constitutum vel recognitum; et si illegitime exegerint, obligatione restituendi tenentur.

[1057]

Can. **47.** Qui ex potestate delegata dispensationem concedunt, in eadem expressam mentionem indulti Superioris delegantis faciant.

[1058]

Can. **48,** § **1.** Matrimonium prohibet :

1.° Votum publicum castitatis perfectae in professione simplici seu minore emissum ;

2.° Votum privatum virginitatis, castitatis perfectae, non nubendi, amplectendi statum religiosum, et, in ritibus in quibus clerici a recepto subdiaconatus ordine obligatione servandi sacrum caelibatum tenentur, suscipiendi subdiaconatum vel ordinem maiorem.

§ **2.°** Nullum votum, uno sollemni seu quod in professione maiore emittitur excepto, dirimit matrimonium, nisi id speciali Sedis Apostolicae praescripto pro aliquibus statutum fuerit.

[1059]

Can. **49.** In iis regionibus ubi lege civili tutela, vel legalis cognatio ex adoptione orta, nuptias prohibet, iure canonico matrimonium illicitum est.

[1064, 4°] omittitur.

[1070, § 1]

Can. **60,** § **1.** Nullum est matrimonium contractum a persona non baptizata cum persona baptizata.

[1076]

Can. **66,** § **2.** In linea obliqua irritum est usque ad sextum gradum inclusive, ita tamen ut matrimonii impedimentum toties multiplicetur quoties communis stipes multiplicatur.

§ **4.** 1.° Consanguinitas computatur per lineas et gradus ;

2.° In linea recta, tot sunt gradus quot personae, stipite dempto ;

3.° In linea obliqua, tot sunt gradus quot personae in utroque ductu, stipite dempto.

[1077]

Can. **67,** § **1.** 1.° Affinitas de qua in can. 68, § 1, dirimit matrimonium in linea recta, in quolibet gradu ; in linea obliqua, usque ad quartum gradum inclusive ;

2.° Affinitas de qua in can. 68, § 2, dirimit matrimonium usque ad quartum gradum inclusive ;

3.° Affinitas de qua in can. 68, § 3, dirimit matrimonium in primo gradu.

§ 2. Affinitatis de qua in can. 68, § 1, n. 1, impedimentum multiplicatur :

1.° Quoties multiplicatur impedimentum consanguinitatis a quo procedit ;

2.° Secundo vel ulteriore matrimonio inito cum consanguineo coniugis defuncti.

[...]

Can. **68,** § **1.** 1.° Affinitas ex digeneia oritur ex matrimonio valido etsi non consummato ;

2.° Viget inter alterutrum coniugem et alterius consanguineos ;

3.° Qua quis linea et quo gradu, alterutrius coniugis est consanguineus, alterius est affinis.

§ **2.** 1.° Iure particulari, affinitas ex digeneia de qua in § 1, n. 1, oritur etiam inter consanguineos viri et consanguineos mulieris ;

2.° Ita computatur ut tot sint gradus quot fert summa graduum consanguinitatis quibus uterque affinium distat a coniugibus ex quorum matrimonio affinitas oritur.

§ **3.** 1.° Iure particulari, affinitas praeterea oritur ex trigeneia seu ex duobus matrimoniis validis, etiam non consummatis, si duae personae matrimonium contrahant: *a)* cum una eademque tertia persona, soluto matrimonio, unam post alteram, aut *b)* cum duabus personis inter se consanguineis;

2.° Affinitatem ex trigeneia contrahunt alteruter coniux cum iis qui sunt, ex alio matrimonio, alterius coniugis affines ex digeneia;

3.° Haec affinitas, inter alterutrum coniugem et alterius affines, ita computatur ut qui sunt ex alio matrimonio affines viri ex digeneia, in eodem gradu sint uxoris affines ex trigeneia, et vice versa;

4.° Quoties haec affinitas viget inter consanguineos quoque unius et alterius coniugis, ita computatur ut tot sint gradus quot fert summa graduum cum consanguinitatis tum affinitatis ex digeneia quibus uterque affinium distat a coniugibus ex quorum matrimonio affinitas oritur.

[1079]

Can. **70,** § **1.** Ea spiritualis cognatio matrimonium dirimit, de qua in § 2.

§ **2.** 1.° Ex baptismo spiritualem cognationem contrahit patrinus cum baptizato eiusque parentibus;

2.° Si iteretur baptismus sub conditione, cognationem spiritualem patrinus non contrahit, nisi iterum adhibitus sit.

[1080]

Can. **71.** Qui lege civili ad nuptias inter se ineundas inhabiles habentur ob tutelam vel ob cognationem legalem ex adoptione ortam, nequeunt vi iuris canonici matrimonium inter se valide contrahere.

[...]

Can. **80,** § **1.** Matrimonium contrahi nequit per procuratorem, nisi Hierarcha loci in casu singulari hanc facultatem scripto dederit.

§ **2.** Hierarcha loci hanc facultatem dare potest tantum in casu necessitatis, id est si contrahentes, ob gravem causam, sacerdoti se una simul sistere nequeunt.

[1090] omittitur.

[1091] omittitur.

[...]

Can. **82,** § **1.** Ut matrimonium per procuratorem valide celebretur, servandae sunt normae can. 85 et 86.

§ **2.** Coniuges, cum simul fuerint, benedictionem de qua in can. 91 a sacerdote ad normam horum canonum designato recipere ne negligant.

[1092]

Can. **83.** Matrimonium sub conditione contrahi nequit.

[1094]

Can. **85,** § **1.** Ea tantum matrimonia valida sunt quae contrahuntur ritu sacro, coram parocho, vel loci Hierarcha, vel sacerdote cui ab alterutro facta sit facultas matrimonio assistendi et duobus saltem testibus, secundum tamen praescripta canonum quae sequuntur, et salvis exceptionibus de quibus in can. 89.

§ **2.** Sacer censetur ritus, ad effectum de quo in § 1, ipso interventu sacerdotis adsistentis ac benedicentis.

[1095, § 1] *Can.* **86,** § **1.**

[...]

Can. **86,** § **2.** Matrimonio fidelium diversi ritus valide assistit Hierarcha loci et parochus qui ad normam § 3, nn. 2 - 4 est eorum proprius Hierarcha vel parochus.

§ **3.** 1.° Nisi aliud statuatur, sive per domicilium sive per quasi-domicilium suum quisquis parochum et Hierarcham proprii ritus sortitur;

2.° Deficiente parocho pro fidelibus alicuius ritus horum Hierarcha designet alius ritus parochum, qui eorumdem curam suscipiat, postquam idem Hierarcha habuerit consensum Hierarchae parochi designandi;

3.° Extra territorium proprii ritus, deficiente huius ritus Hierarcha, habendus est tamquam proprius, Hierarcha loci. Quodsi plures sint, ille habendus est tamquam proprius, quem designaverit Sedes Apostolica vel, obtento eiusdem consensu, Patriarcha, si iure particulari cura fidelium sui ritus extra patriarchatus commorantium ei commissa est.

4.° Proprius vagi parochus vel Hierarcha est sui ritus parochus vel Hierarcha loci ubi vagus actu commoratur; deficiente parocho vel Hierarcha sui ritus, serventur normae in nn. 2, 3 statutae;

5.° Illorum qui non habent nisi eparchiale domicilium vel quasi-domicilium, parochus proprius est parochus loci in quo actu commorantur.

[1095, § 2, et 1096]

Can. **87,** § **1.** 1.° Parochus et loci Hierarcha, qui matrimonio possunt valide assistere, possunt quoque alii sacerdoti facultatem dare ut intra fines sui territorii determinato matrimonio assistat, dummodo id expresse faciant, et sacerdos sit determinatus; possunt quoque eidem sacerdoti concedere facultatem subdelegandi alium determinatum sacerdotem, qui illi matrimonio assistat;

2.° Vicario cooperatori concedi potest a parocho vel a loci Hierarcha etiam facultas generalis assistendi matrimoniis; qua obtenta, ipse facultate subdelegandi gaudet, ut in n. 1;

3.° Facultas concessa contra praescriptum nn. 1, 2 irrita est.

§ **2.** Facultas de qua in § 1, n. 1, ne concedatur, nisi expletis omnibus quae ius constituit pro libertate status comprobanda.

§ **3.** Locorum Hierarchae administrationem fidelium diversi ritus ad normam iuris gerentes dare possunt cuiusvis orientalis ritus rectoribus ecclesiarum vel aliis sacerdotibus, curam fidelium, parocho proprii ritus orborum, habentibus, generalem facultatem assistendi matrimoniis fidelium ritus orientalis, etsi a ritu rectoris vel presbyteri diversi.

[1097, § 1] *Can.* **88,** § **1.**

[...]

Can. **88,** § **2.** Parochus, si ita ferat ius particulare, ut matrimonio licite assistat, indiget insuper licentia Hierarchae loci.

[1097, § 2]

Can. **88,** § **3.** Matrimonium coram sponsi parocho celebretur, nisi vel legitima consuetudo aliud ferat vel iusta causa excuset; matrimonia autem catholicorum mixti ritus, in ritu viri et coram eiusdem parocho sunt celebranda, nisi vir, domicilium vel quasi-domicilium habens in regione orientali, consentiat ut matrimonium ritu sponsae et coram huius parocho celebretur.

[1097, § 3] *Can.* **88,** § **4.**

[1099, § 1, 3.°] omittitur.

[1099, § 2]

Can. **90,** § **2.** Firmo autem praescripto § 1, n. 1, acatholici baptizati, si inter se vel cum acatholicis non baptizatis contrahant, nullibi tenentur ad catholicam matrimonii formam servandam.

[1101] omittitur.

[1102] omittitur.

[1103, § 1]

Can. **92,** § **1.** Celebrato matrimonio, parochus vel qui eius vices gerit, quamprimum describat in libro matrimoniorum nomina coniugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii, dispensationem, si dispensatio locum habuit, eiusque auctorem una cum impedimento eiusque gradu, atque alia secundum modum in libris liturgicis et a proprio Hierarcha praescriptum; idque licet alius sacerdos facultate vel a se vel ab Hierarcha obtenta matrimonio adstiterit.

[1109, § 3] omittitur.

[1114]

Can. **103.** Legitimi sunt filii concepti aut nati ex matrimonio valido vel putativo.

[1131, §§ 1, 2] *Can.* **120,** § **1.**

[...]

Can. **120,** § **2.** Etiam coniux ab altero malitiose desertus obtinere potest decretum separationis ab Hieracha loci ad certum incertumve tempus ad normam § 1, n. 2.

[1141]

Can. **130,** § **1.** Sanatio in radice concedi unice potest ab Apostolica Sede, firmo praescripto § **2.**

§ **2.** Patriarcha potitur facultate concedendi sanationem in radice si validitati matrimonii obstat tantum defectus formae celebrationis vel impedimentum a quo dispensare potest.

[1143] omittitur.

Interpretationes authenticae ad ius matrimoniale Eccl. Or.

Can. **85.** D. I. Utrum sacerdos, latini ritus, legitime assistens nuptiis inter partem catholicam orientalis ritus et partem acatholicam, sive baptizatam sive non baptizatam, servare debeat praescriptum canonis 1102, § 2, CIC, an praescriptum can. 85 Litterarum Apostolicarum «Crebrae allatae sunt».

R. Affirmative ad primam partem ; negative ad alteram.

D. II. Utrum sacerdos, orientalis ritus, legitime assistens nuptiis inter partem catholicam latini ritus et partem acatholicam, sive baptizatam sive non baptizatam, servare debeat praescriptum canonis 1102, § 2, CIC, an praescriptum canonis 85 Litterarum Apostolicarum «Crebrae allatae sunt».

R. Negative ad primam partem; affirmative ad alteram.

Pontif. Comm. ad redigendum Codicem iuris canonici orientalis die 8 Ian. 1953; AAS 45 (1953) 104.

Can. **18,** § **2.** D. I. An loci Hierarcha, in cuius eparchia matrimonium celebratur, dispensare possit ad normam can. 18, § 2 a publicationibus matrimonii contrahentes eadem lege adstrictos, diversi tamen ritus.

R. Affirmative, dummodo sit Hierarcha proprius eius qui dispensatione eget.

D. II. An Hierarcha loci, in cuius eparchia matrimonium celebratur, dispensare possit ad normam can. 18, § 2 a publicationibus matrimonii contrahentes eiusdem quidem ritus ac ipse Hierarcha, qui tamen non sit eorum Hierarcha proprius.

R. Negative.

Can. **31,** D. Cuius gradus in singulis casibus censendum sit impedimentum quod ex diverso computandi modo, orientali vel latino, sit maioris vel minoris gradus iuxta can. 31.

R. Impedimentum censendum est illius gradus cuius est in disciplina Hierarchae qui dispensationem dedit.

Can. **32,** § **5.** D. I. An per verba can. 32, § 5, « dispensatio petatur ab Hierarcha viri » excludatur potestas Hierarchae mulieris valide dispensandi ab impedimento quod dumtaxat hanc liget.

R. Negative.

D. II. An praescriptum can. 32, § 5, applicandum sit si contrahentes eiusdem ritus pertineant ad eparchias diversi ritus.

R. Affirmative.

Can. **85,** § **2.** D. Utrum per verbum can. 85, § 2 « benedicentis » intelligatur simplex benedictio an requiratur certus ritus liturgicus.

R. Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.

Can. **86,** § **1,** n. **2.** D. An verba can. 86, § 1, n. 2 : « ... sive contrahentes sint subditi, sive non subditi, *modo sint sui ritus* », collata cum verbis can. 1095, § 1, n. 2 CIC : ... in quo (territorio) matrimoniis nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum valide assistunt », ita intelligenda sint ut parochus et loci Hierarcha orientalis ritus valeant valide assistere matrimonio duorum fidelium latini ritus, itemque ut parochus et loci Hierarcha latini ritus valide assistere valeant matrimonio duorum fidelium orientalis ritus.

R. Negative.

Can. **88,** § **3.** D. An praescriptum can. 88, § 3, «matrimonia autem catholicorum mixti ritus in ritu viri et coram eiusdem parocho sunt celebranda...» abroget praescriptum can. 1097, § 2, CIC « ... matrimonia autem catholicorum mixti ritus, *nisi aliud particulari iure cautum sit*, in ritu viri et coram eiusdem parocho sunt celebranda ».

R. Affirmative.

Pont. Comm. ad redigendum Codicem Iuris Canonici Orientalis die 3 Maii 1953 ; AAS 45 (1953) 312 sq.

Can. **86,** § **1,** n. **2.** D. I. An vi can. 86, § 1, n. 2, parochus et loci Hierarcha intra fines sui territorii licite et valide assistant matrimonio fidelium sui ritus etiam in locis quae sunt exclusive alius ritus, dummodo adsit expressus consensus Orinarii, vel parochi, vel rectoris praedictorum locorum.

R. Affirmative.

D. II. Utrum interpretatio data in responsione ad I sit declarativa an extensiva.

R. Negative ad primam partem ; affirmative ad secundam.

Pont. Comm. ad redigendum Codicem Iuris Canonici Orientalis, d. 8 Iul. 1952 ; AAS 44 (1952) 552.

629. De finibus matrimonii.

De matrimonii finibus eorumque relatione et ordine his postremis annis nonnulla typis edita prodierunt, quae vel asserunt finem primarium

matrimonii non esse prolis generationem, vel fines secundarios non esse fini primario subordinatos, sed ab eo independentes.

Hisce in elucubrationibus primarius coniugii finis alius ab aliis designatur, ut ex. gr. : coniugum per omnimodam vitae actionisque communionem complementum ac personalis perfectio ; coniugum mutuus amor atque unio fovenda ac perficienda per psychicam et somaticam propriae personae traditionem ; et huiusmodi alia plura.

In iisdem scriptis interdum verbis in documentis Ecclesiae occurrentibus (uti sunt v.gr. finis primarius, secundarius) sensus tribuitur, qui cum his vocibus, secundum communem theologorum usum, non congruit.

Novatus hic cogitandi et loquendi modus natus est ad errores et incertitudines fovendas ; quibus avertendis prospicientes Emi. ac Revmi. Patres huius Supremae Sacrae Congregationis, rebus fidei et morum tutandis praepositi, in consessu plenario feriae IV, die 29. Martii 1944 habito, proposito sibi dubio : « An admitti possit quorumdam recentiorum sententia, qui vel negant finem primarium matrimonii esse prolis generationem et educationem, vel docent fines secundarios fini primario non esse essentialiter subordinatos, sed esse aeque principales et independentes », respondendum decreverunt : Negative.

Decretum S. Officii d. 1 Apr. 1944 ; AAS 36 (1944) 103.

640. Matrimonium putativum.

An sub verbo *celebratum* canonis 1015, § 4, intelligi debeat dumtaxat matrimonium coram Ecclesia celebratum.

R. Affirmative.

CPI die 26 Ian. 1949 ; AAS 41 (1949) 158.

652. De potestate potestatis civilis in matrimonia non baptizatorum.

1. Utrum omnia matrimonia Sinensium infidelium, post praedictam legem promulgatam inita secundum morem Sinensium tantum, omissa formalitate civili, invalida haberi debeant?

R. Non certo constare de nullitate matrimonii Sinensium infidelium in circumstantiis propositis ;

2. Utrum Sinenses qui, post civilem illam legem promulgatam, in infidelitate non secundum formam a lege civili praescriptam, sed tantum secundum morem popularem Sinensium matrimonium contraxerunt, in recipiendo sacramento baptismi debeant in forma Ecclesiae matrimonialem consensum renovare?

R. In recipiendo sacramento baptismi debent renovare consensum in forma ecclesiastica, saltem ad cautelam ; ad quam renovationem per se admitti non debent nisi velint actum quoque civilem perficere ;

3. Quomodo agendum sit in casibus, in quibus Sinenses catholici revera volunt contrahere in foro Ecclesiae, nolunt autem se subiicere legi

civili atque recusant consensum matrimonialem exhibere coram magistratu civili?

R. Missionarii generatim loquendo Sinenses sponsos christianos ad civile matrimonium aptos, ad nuptias ne admittant, nisi prius civili praescripto obtemperaverint vel eidem obtemperare certo parati sint ; et interim accurate edoceantur de vero matrimonio christiano et de vi caeremoniae civilis prae oculis habendo Instructionem super hac re a S. Poenitentiaria datam die 15 Ianuarii 1866.

Littera Cardinalis Secretarii Supr. S. Congr. S. Off. die 28 Iun. 1938 in : *Sylloge* n. 206 quater, p. 574/575.

676, 4. De solutione matrimonii inter acatholicos quorum saltem alter baptizatus non sit.

Connubia inita inter acatholicos, quorum saltem alter baptizatus non sit, valida quidem censenda sunt, non tamen adeo rata ut suadente necessitate dissolvi non possint in favorem fidei per Supremam Summi Pontificis auctoritatem.

Ex Normis pro conficiendo processu in casibus solutionis vinculi matrimonialis in favorem fidei per Supremam Summi Pontificis auctoritatem. S. Off. d. 1 Maii 1934. Cf. Periodica 45 (1956) 22.

693. De actibus matrimonialibus et praesertim de amplexu reservato.

Gravi cum sollicitudine Apostolica Sedes animadvertit non paucos scriptores his ultimis temporibus, de vita coniugali agentes, passim palam et minute ad singula eam spectantia inverecunde descendere : praeterea nonnullos auctores actum quemdam, amplexum reservatum nuncupatum, describere, laudare et suadere.

Ne in re tanti momenti, quae matrimonii sanctitatem et animarum salutem respicit, munere suo deficiat, suprema Sacra Congregatio S. Officii, de expresso mandato SSmi. D.N.D. Pii, divina providentia Pp. XII, omnes praedictos scriptores graviter monet, ut ab huiusmodi agendi ratione desistant, Sacros quoque Pastores enixe hortatur ut in his rebus sedulo advigilent et quae opportuna sint remedia sollicite opponant.

Sacerdotes autem, in cura animarum et in conscientiis dirigendis, numquam, sive sponte sive interrogati, ita loqui praesumant quasi ex parte legis christianae contra 'amplexum reservatum' nihil esset obiiciendum.

Monitum Supr. Congr. S. Off. d. 30 Iun. 1952 ; AAS 44 (1952), pag. 546.

699.

Cf. Monitum Supr. Congr. S. Off. notatum ad n. 693.

703. De continentia periodica.

Neque contra naturae ordinem agere ii dicendi sunt coniuges, qui iure suo recta et naturali ratione utuntur, etsi ob naturales sive temporis sive quorundam defectuum causas nova inde vita oriri non possit. Habentur enim tam in ipso matrimonio, quam in coniugalis iuris usu etiam secundarii fines, ut sunt mutuum adiutorium mutuusque fovendus amor et concupiscentiae sedatio, quos intendere coniuges minime vetantur, dummodo salva semper sit intrinseca illius actus natura ideoque eius ad primarium finem debita ordinatio...

Ex Encycl. Pii Pp. XI « Casti connubii » ; AAS 22 (1930) pag. 561.

Si presenta inoltre oggigiorno il grave problema, se ed in quanto l'obbligo della pronte dispositione al servizio della maternità sia conciliabile col sempre più diffuso ricorso ai tempi della sterilità naturale (cosidetti periodi agenesici nella donna), il che sembra una chiara espressione della volontà contraria a quella disposizione...

Occorre innanzi tutto considerare due ipotesi. Se l'attuazione di quella teoria non vuol significare altro se non che i coniugi possono far uso del loro diritto matrimoniale anche nei giorni di sterilità naturale, non vi è nulla da opporre : con ciò, infatti, essi non impediscono nè pregiudicano in alcun modo la consumazione dell'atto naturale e le sue ulteriori naturali conseguenze. Proprio in ciò l'applicazione della teoria, di cui parliamo, si distingue essenzialmente dal abuso già segnalato, che consiste nella perversione dell'atto stesso. Se invece si va più oltre, permettendo cioè l'atto coniugale esclusivamente in quei giorni, allora la condotta degli sposi deve essere esaminata più attentamente.

E qui di nuvo due ipotesi si presentano alla nostra riflessione. Se già nella conclusione del matrimonio almeno uno dei coniugi avesse avuto l'intenzione di restringere ai tempi di sterilità lo stesso *diritto* matrimoniale, e non soltanto il suo *uso*, in modo che negli altri giorni l'altro coniuge non avrebbe neppure il diritto di richiedere l'atto, ciò implicherebbe un difetto essenziale del consenso matrimoniale, che porterebbe con sè la invalidità del matrimonio stesso, perchè il diritto derivante dal contratto matrimoniale è un diritto permanente, ininterrotto, e non intermittente, di ciascuno dei coniugi di fronte all'altro.

Se invece quella limitazione dell'atto ai giorni di naturale sterilità si riferisce non al diritto stesso, ma solo all'uso del diritto, la validità del matrimonio resta fuori di discussione ; tuttavia la liceità morale di una tale condotta dei coniugi sarebbe da affermare o da negare, secondo che l'intenzione di osservare costantemente quei tempi è basata, oppure no, su motivi morali sufficienti e sicuri. Il solo fatto che i coniugi non offendono la natura dell'atto e sono anche pronti ad accettare ed educare il figlio, che, nonostante le loro precauzioni, venisse alla luce, non basterebbe per sè solo a garantire la rettitudine della intenzione e la moralità ineccepibile dei motivi medesimi.

La ragione è perchè il matrimonio obbliga ad uno stato di vita, il quale, come conferisce certi diritti, così impone anche il compimento di un'opera positiva, riguardante lo stato stesso. In tal caso si può applicare il principio generale che una prestazione positiva può essere omessa, se gravi motivi, indipendenti dalla buona volontà di coloro che ne sono obbligati, mostrano que quella prestazione è inopportuna, o provano che non si può dal richiedente — in questo caso il genere umano — equamente pretendere.

Il contratto matrimoniale, che conferisce agli sposi il diritto di soddisfare l'inclinazione della natura, li constituisce in uno stato di vita, lo stato matrimoniale. Ora ai coniugi, che ne fanno uso con l'atto specifico del loro stato, la natura e il Creatore impongono la funzione di provvedere alla conservazione del genere umano. È questa la prestazione caratteristica, che fa il valore proprio del loro stato, il *bonum prolis*. L'individuo e la società, il popolo e lo Stato, la Chiesa stessa, dipendono per la loro esistenza, nell'ordine da Dio stabilito, dal matrimonio fecondo. Quindi abbracciare lo stato matrimoniale, usare continuamente la facoltà ad esso propria e in esso solo lecita, e, d'altre parte, sottrarsi sempre e deliberamente, senza un grave motivo, al suo primario dovere, sarebbe un peccare contro il senso stesso della vita coniugale.

Da quella prestazione positiva obbligatoria possono esimere, anche per lungo tempo, anzi per l'intera durata del matrimonio, seri motivi, come quelli che si hanno non di rado nella cosidetta « Indicazione » medica, eugenica, economica e sociale. Da ciò consegue che l'osservanza dei tempi infecondi può essere lecita sotto l'aspetto morale ; e nelle condizioni menzionate è realmente tale. Se però non vi sono, secondo un giudizio ragionevole ed equo, simili gravi ragioni personali o derivanti dalle circostanze esteriori, la volontà di evitare abitualmente la fecondità della loro unione, pur continuando a soddisfare pienamente la loro sensualità, non può derivare che da un falso apprezzamento della vita e da motivi estranei alle rette norme etiche.

Ora però voi insisterete forse osservando che nell'esercizio della vostra professione vi trovate talvolta dinanzi a casi assai delicati, in cui, cioè, non si può esigere di correre il rischio della maternità, la quale anzi deve essere assolutamente evitata, ed in cui d'altra parte, l'osservanza dei periodi agenesici, o non dà sufficiente sicurrezza, ovvere deve essere scartata per altri motivi. E allora domandate come si possa ancora parlare di un apostolato al servizio della maternità.

Se, a vostro sicuro e sperimentato giudizio, le condizioni richiedono assolutamente un « no », cioè l'esclusione della maternità, sarebbe un errore e un torto d'imporre o di consigliare un « si ». Si tratta qui, invero, di fatti concreti, e quindi di una questione non teologica, ma medica : essa è dunque di vostra competenza. Però in tali casi i coniugi non domandano da voi una risposta medica, necessariamente negativa, ma l'appro-

vazione di una « tecnica » dell'attività coniugale assicurata contro il rischio della maternità. Ed ecco che siete così di nuovo chiamate ad esercitare il vostro apostolato, in quanto non lasciate alcun dubbio che anche in questi casi estremi ogni manovra preventiva e ogni diretto attentato alla vita e allo sviluppo del germe è in coscienza proibito ed escluso, e che una sola via rimane aperta, vale a dire quella dell'astinenza da ogni attuazione completa della facoltà naturale. Qui il vostro apostolato vi obbliga ad avere un giudizio chiaro e sicuro e una calma fermezza.

Ma si obiettera che una simile astinenza è impossibile, che un tale eroismo è inattuabile. Questa obiezione voi oggi la sentirete, voi la leggette dappertutto, anche da parte di chi, per dovere e per competenza, dovrebbe essere in grado di giudicare ben diversamente. E si adduce a prova il seguente argomento : « Niuno è obbligato all'impossibile, e nessun legislatore ragionevole si presume che voglia obbligare con la sua legge anche all'impossibile. Ma per i coniugi l'astinenza a lunga durata è impossibile. Dunque non sono obbligati all'astinenza ; la legge divina non può avere questo senso ».

In tal guisa da premesse parzialmente vere si deduce una conseguenza falsa. Per convincersene basta invertire i termini dell'argomento : Iddio non obbliga all'impossibile. Ma Iddio obbliga i coniugi all'astinenza, se la loro unione non può essere compiuta secondo le norme della natura. Dunque in questi casi l'astinenza è possibile. Abbiamo a conferma di tale argomento la dottrina del Concilio di Trento, il quale, nel capitulo sulla osservanza, necessaria e possibile, dei comandamenti, insegna, riferendosi a un passo di S. Agostino : « Iddio non comanda cose impossibili, ma mentre comanda, ammonisce, e di fare quel che puoi e di domandare quel che non puoi, e aiuta affinchè tu possa » (Conc. Trid., sess. 6, cap. 11 ; *Denz.* n. 804).

Ex allocut. Pii Pp. XII d. 29 Oct. 1951 ; AAS 43 (1951) pag. 844-847.

723. De Probatione status liberi.

Facienda est haec probatio secundum normas datas in Instructione S. Congr. de Sacramentis diei 29 Iunii 1941 (AAS 33 [1941] 297-307 et 399) et normas datas a locorum Ordinariis.

736. De matrimonio per procuratorem.

Utrum procuratorem, de quo in can. 1089, § 1, mandans ipse designare debeat ; an eiusdem designationem alii committere valeat.

R. Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.

CPI d. 31 Maii 1948 ; AAS 40 (1948) 302.

De adsentia simultanea in celebratione matrimonii inter acatholicos.

Proposito Supremae huic. S. Congregationi dubio :

Utrum praescriptum can. 1088, § 1, applicetur etiam matrimoniis acatholicorum baptizatorum ;

Emmi. ac Revmi. DD. Cardinales... respondendum decreverunt: Affirmative.

Ssmus. D.N.D. Pius divina Providentia Papa XII..., relatam sibi Emmorum Patrum resolutionem adprobavit et publicari iussit.

Supr. S. Congr. S. Off. d. 30 Iun. 1949; AAS 41 (1949) 427.

754. Abrogatur alterum comma paragraphi secundae can. 1099.

... Et ideo Nos... decernimus ac statuimus omnes in Ecclesia catholica baptizatos teneri ad canonicam matrimonii formam servandam; abrogamus itaque alterum comma paragraphi secundae can. 1099, et iubemus ut verba *item ab acatholicis nati, etsi in Ecclesia catholica baptizati, qui ab infantili aetate in haeresi vel schismate aut infidelitate aut sine ulla religione adoleverunt, quoties cum parte acatholica contraxerint* ex can. 1099 expungantur.

Hac autem arrepta occasione, Missionarios ceterosque Sacerdotes admonemus ut iidem praescripta canonum 750-751 sancte servent.

Mandamus igitur ut hae Litterae Apostolicae Motu Proprio datae in Acta Apostolicae Sedis referantur, ac statuimus ut, quae in iisdem iussa sunt, vim suam exerant a die 1 Ianuarii anni MCMXLIX.

Pius XII, Motu Proprio d. 1 Aug. 1948; AAS 40 (1948) 305 sq.

755.

An mulier latina, quae vi canonis 98, § 4, declaret se velle transire in matrimonio ineundo ad ritum orientalem viri, adhuc teneatur ad formam celebrationis matrimonii, de qua in canone 1099, § 1, n. 3.

R. Affirmative.

CPI d. 29 Apr. 1940; AAS 32 (1940) 212.

761, 2. De vicario cooperatore quoad matrimonia.

An vicarius cooperator *ratione officii*, de quo in canone 476, § 6, matrimoniis valide assistere possit.

R. Negative.

CPI d. 31 Ian. 1942; AAS 34 (1942) 50.

De Delegato episcopali quoad matrimonia.

An Delegato episcopali, cui conceditur facultas delegata ad universitatem negotiorum iuxta canonem 199 § 1, hoc ipso concessa intelligatur vel saltem concedi possit delegatio generalis ad assistendum matrimoniis, attento canone 1096, § 1.

R. Negative.

CPI d. 25 Ian. 1943; AAS 35 (1943) 58.

762. De errore communi.

An praescriptum can. 209 applicandum sit in casu sacerdotis, qui delegatione carens matrimonio assistit.

R. Affirmative.

CPI d. 1 Iul. 1952; AAS 44 (1952) 496.

763. De Missionariorum emigrantium officiis quoad adsistentiam matrimoniis.

a) Ad normam Constitutionis Apostolicae «Exsul Familia», n. 39, Missionarius emigrantium, cui cura animarum concredita est, servatis ceteris de iure servandis, intra fines territorii sibi praestituti, valide assistit matrimoniis quorum alteruter nupturientium sibi sit subditus.

b) Ad liceitatem quod attinet, servetur praescriptum canonis CIC can. 1097, § 2, iuxta quem «in quolibet casu pro regula habeatur ut matrimonium coram sponsae parocho celebretur, nisi iusta causa excuset».

c) De investigationibus super statu nupturientium religiose servetur Instructio Sacrae Congregationis de disciplina Sacramentorum «De normis a parocho servandis in peragendis...», edita die 29 Iunii 1941, praesertim praescriptum nn. 4 et 10 (AAS 33, pag. 297-307).

S. Congr. Consist., d. 7. Oct. 1953; AAS 45 (1953) 758 sq.

768. Hoc praescriptum servetur etiam a Missionariis emigrantium.

Cf. declarationem citatam ad III, n. 763.

774. Declarationes ad can. 1098.

An ad physicam parochi vel Ordinarii adsentiam, de qua in interpretatione diei 10 Martii 1928 ad canonem 1098, referendus sit etiam casus quo parochus vel Ordinarius, licet materialiter praesens in loco, ob grave tamen incommodum celebrationi matrimonii assistere nequeat requirens et excipiens contrahentium consensum.

R. Affirmative.

CPI d. 25. Iul. 1931; AAS 23 (1931) 388.

An, ratione habita responsi dati a Pont. Comm. ad Codicis canones authentice interpretandos die 25 Iulii 1931 relate ad hunc can. 1098, ad hunc eundem canonem referendus sit casus, quo parochus vel Ordinarius celebrationi matrimonii religiosi assistere nequit, quia lege civili prohibetur, etiam sub poena, matrimonium coram Ecclesia celebrare, nisi praecesserit matrimonium sic dictum civile, et hoc ab auctoritate omnino recusatur, e. g. ob defectum instrumentorum, quae lex civilis requirit.

R. Affirmative.

S. C. de Sacr., d. 24 Apr. 1935; PRMCL 27 (1938) 45/46.

Utrum grave incommodum, de quo in can. 1098, sit tantum illud quod imminet parocho vel Ordinario vel sacerdoti delegato qui matrimonio assistant, an etiam illud quod immineat utrique vel alterutri matrimonium contrahenti.

R. Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.

CPI d. 3. Maii 1945 ; AAS 37 (1945) 149.

788. De cautionibus in mixtis nuptiis praestandis.

... sequentibus dubiis :

I. an validum habendum sit matrimonium celebratum inter partem catholicam et partem acatholicam certe non baptizatam, cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus, si sola pars acatholica cautiones ad norman can. 1061, § 1, n. 2 (can. 1071) CIC praescriptas praestiterit ;

II. an validum habendum sit matrimonium celebratum inter partem catholicam et partem acatholicam certe non baptizatam, cum eadem dispensatione, ante Codicis Iuris Canonici promulgationem, si sola pars acatholica cautiones praescriptas praestiterit ;

et quatenus negative ad I et II dubium,

III. utrum tractandae sint tales causae nullitatis matrimonii ad normam cann. 1990-1992 CIC, an coram tribunali collegiali ad ordinarium tramitem iuris ;

Emi. et Revmi... respondendum decreverunt :

Ad I et II : Negative, nisi pars catholica cautiones *saltem implicite* praestiterit ;

ad III : Negative ad primam partem, affirmative ad secundam, nisi in casu particulari certo constet de requisitis in can. 1990 ; et ad mentem.

Mens autem est : Etsi Sancta Sedes e praxi immemoriali exegerit, et nunc stricte exigat ut conditionibus adimplendis in quibuslibet matrimoniis mixtis cautum sit per formalem promissionem ab utraque parte *explicite* requisitam et praestitam (cann. 1061, 1071), tamen usus facultatis dispensandi, sive ordinariae sive delegatae, invalidus dici nequit si utraque pars *saltem implicite cautiones praestiterit*, i. e., eos actus posuerit e quibus concludendum sit et in foro externo constare possit eam cognoscere obligationem adimplendi conditiones et manifestasse firmum propositum illi obligationi satisfaciendi.

... Ssmus. D. N. Pius XII... resolutionem adprobavit, confirmavit et publicari iussit.

Supr. S. C. S. Off., 10 Maii 1941 ; AAS 33 (1941) 294 sq.

De cautionibus praestandis.

Quaesitum est ab hac Suprema S. Congregatione :

1.° utrum cautiones quae ad normam can. 1061 praestari debent de universa prole catholice tantum baptizanda et educanda comprehendant solummodo prolem nascituram, an etiam prolem ante matrimonii celebrationem forte iam natam ;

2.° quid sentiendum de matrimoniis celebratis cum cautionibus de prole nascitura, neglecta prole forte iam nata.

Emi. ac Revmi. Patres... responderunt :

ad 1.um : Affirmative ad primam partem ; Negative ad secundam ;

ad 2.um : Provisum in primo.

Et ad mentem ; Mens autem haec est : quamvis per se, ad normam praefati canonis, cautiones non exigantur de prole forte iam nata ante matrimonii celebrationem, omnino monendos esse nupturientes de gravi obligatione iuris divini curandi catholicam educationem etiam dictae prolis forte iam natae.

Et Ssmus. D. N. Pius XII... relatam resolutionem adprobavit, confirmavit et publicari iussit.

Supr. S. Congr. S. Off., d. 16 Ian. 1942 ; AAS 34 (1942) 22.

791. De censura eorum, qui matrimonium contrahunt coram ministro acatholico.

... quidam sacrorum canonum interpretes... vim can. 2319, § 1, 1.° extenuarunt atque plus aequo innixi praescripto can. 1063, § 1, in eodem revocato, docuerunt non quodlibet matrimonium a catholicis initum seu attentatum coram ministro acatholico puniri excommunicatione Ordinario reservata.

Itaque ne christifideles, metu poenae liberati, eiusmodi crimen admittere audeant, Nos, auditis Emmis et Revmis Patribus Supremae Congregationis S. Officii, Motu proprio ac de Plenitudine Apostolicae potestatis, decernimus ac iubemus ut a can. 2319, § 1, 1.°, expungantur verba « *contra praescriptum can. 1063, § 2* ».

Pius XII, Motu proprio d. 25. Dec. 1953 ; AAS 46 (1954) 88.

792. De Communistarum matrimonii celebratione.

Quaesitum est utrum exclusio communistarum ab usu Sacramentorum in decreto S. Officii diei 1 Julii 1949 statuta, secumferat etiam exclusionem a celebrando matrimonio : et quatenus negative, an communistarum matrimonia regantur praescriptis canonum 1060-1061.

Ad rem Sacra Congregatio S. Officii declarat : Attenta speciali natura sacramenti matrimonii, cuius ministri sunt ipsi contrahentes et in quo sacerdos fungitur munere testis ex officio, sacerdos assistere potest matrimoniis communistarum ad normam canonum 1065, 1066.

In matrimoniis vero eorum, de quibus agit n. 4 praefati decreti, servanda erunt praescripta canonum 1061, 1102, 1109, § 3.

Supr. Congr. S. Officii, d. 11 Aug. 1949 ; AAS 41 (1949) 427 sq.

Dictum decretum videbis ad III, n. 516.

799. De fecundatione artificiali.

Nous avons déjà eu maintes occasions de traiter un bon nombre de points particuliers, concernant la morale médicale. Mais voici que se pose au premier plan une question qui réclame, avec non moins d'urgence que les autres, la lumière de la morale catholique : celle de la fécondation artificielle. Nous ne pouvons laisser passer l'occasion présente d'indiquer brièvement, dans les grandes lignes, le jugement moral qui s'impose en cette matière.

1. La pratique de la fécondation artificielle, dès lors qu'il s'agit de l'homme, ne peut être considérée ni exclusivement, ni même principalement du point de vue biologique et médical, en laissant de côté celui de la morale et du droit.

2. La fécondation artificielle, hors du mariage, est à condamner purement et simplement comme immorale. Telles sont, en effet, la loi naturelle et la loi divine positive que la procréation d'une nouvelle vie ne peut être le fruit que du mariage. Le mariage seul sauvegarde la dignité des époux (principalement de la femme dans le cas présent), leurs biens personnels ; de soi, seul il pourvoit au bien et à l'éducation de l'enfant.

Par conséquent, sur la condamnation de la fécondation artificielle hors de l'union conjugale, aucune divergence d'opinions n'est possible entre catholiques. L'enfant conçu dans ces conditions serait par le fait même illégitime.

3. La fécondation artificielle dans le mariage, mais produite par l'élément actif d'un tiers, est également immorale et, comme telle, à réprouver sans appel.

Seuls les époux ont un droit réciproque sur leurs corps pour engendrer une vie nouvelle, droit exclusif, incessible, inaliénable. Et cela doit être en considération aussi de l'enfant. A quiconque donne la vie à un petit être, la nature impose, en vertu même de ce lien, la charge de sa conservation et de son éducation. Mais, entre l'époux légitime et l'enfant, fruit de l'élément actif d'un tiers — l'époux fût-il consentant —, il n'existe aucun lien moral et juridique de procréation conjugale.

4. Quant à la licéité de la fécondation artificielle dans le mariage, qu'il Nous suffise pour l'instant de rappeler ces principes de droit naturel : le simple fait que le résultat auquel on vise est atteint par cette voie ne justifie pas l'emploi du moyen lui-même ; ni le désir en soi très légitime chez les époux d'avoir un enfant ne suffit à prouver la légitimité du recours à la fécondation artificielle qui réaliserait ce désir. Il serait faux de penser que la possibilité de recourir à ce moyen pourrait rendre valide le mariage entre personnes inaptes à le contracter du fait de l'impedimentum impotentiae.

D'autre part, il est superflu d'observer que l'élément actif ne peut jamais être procuré licitement par des actes contre nature.

Bien que l'on ne puisse a priori exclure de nouvelles méthodes pour le seul motif de leur nouveauté néanmoins en ce qui touche la fécondation artificielle, non seulement il y a lieu d'être extrêmement réservé, mais il faut absolument l'écarter. En parlant ainsi, on ne proscrit pas nécessairement l'emploi de certains moyens artificiels destinés uniquement soit à faciliter l'acte naturel, soit à faire atteindre sa fin à l'acte naturel normalement accompli.

Qu'on ne l'oublie pas : seule la procréation d'une nouvelle vie selon la volonté et le plan du Créateur porte avec elle, à un degré étonnant de perfection, la réalisation des buts poursuivis. Elle est à la fois conforme à la nature corporelle et spirituelle et à la dignité des époux, au développement normal et heureux de l'enfant.

Ex Allocutione Pii Pp. XII ad medicos catholicos in Congressu internationali Romae congregatos, die 29 Sept. 1949 ; AAS 41 (1949) 559 sq.

De fecundatione artificiali.

Ridurre la coabitazione dei coniugi e l'atto coniugale ad una pura funzione organica per la trasmissione dei germi sarebbe come convertire il focolare domestico, santuario de la famiglia, in un semplice laboratori biologico. Perciò nella Nostra allocuzione del 29 settembre 1949 al Congresso internazionale dei medici cattolici abbiamo formalmente esclusa dal matrimonio la fecondazione artificiale. L'atto coniugale, nella sua struttura naturale, è un'azione personale, una cooperazione simultanea e immediata dei coniugi, la quale per la stessa natura degli agenti e la proprietà dell'atto, è la espressione del dono reciproco, che, secondo la parola della Scrittura, effettua l'unione « in una carne sola ».

Ex allocutione Pii XII ad obstetrices catholicas Italiae Romae congregatas, die 29 Oct. 1951 ; AAS 43 (1951) 850.

807. Ab acatholicis nati tenentur hoc impedimento.

An ab acatholicis nati, de quibus in can. 1099, § 2, ad normam can. 1070 subiiciantur impedimento disparitatis cultus, quoties cum parte non baptizata contraxerint.

R. Affirmative.

CPI d. 29 Apr. 1940 ; AAS 32 (1940) 212.

815. De dispensatione a lege s. caelibatus.

An Ordinarii, vi can. 81 et sub clausulis in eo recensitis, valeant dispensare subdiaconos et diaconos ab obligatione servandi sacrum caelibatum.

R. Negative.

CPI d. 26 Ian. 1949 ; AAS 41 (1949) 158.

838. De dispensatione huius impedimenti ad normam can. 1052 et 1053.

Utrum can. 1052 ita intelligendus sit ut dispensatio impetrata pro certo et determinato impedimento valeat etiam pro alio impedimento eiusdem speciei in aequali vel inferiori gradu, quod in supplici libello bona vel mala fide reticitum fuerit; an potius ita *tantum* ut dispensatio ab impedimento expresso non vitietur per reticentiam alius impedimenti eiusdem speciei in aequali vel inferiori gradu.

R. Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.

CPI d. 8. Iul. 1948; AAS 40 (1948) 386.

Utrum verba can. 1053 «facta permissio transitus ad alias nuptias» intelligi debeant dumtaxat de permissione facta a Sede Apostolica, an etiam de permissione facta ab Ordinario loci.

R. Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.

CPI d. 26 Mart. 1952; AAS 44 (1952) 496.

858, 2. De potestate dispensandi vi can. 81.

An vi can. 81, conlati cum can. 1045, Ordinarius dispensare valeat ab impedimentis matrimonialibus intra fines eiusdem canonis 81, etsi nondum omnia parata sint ad nuptias.

R. Affirmative.

CPI d. 27 Iulii 1942; AAS 34 (1942) 241.

An sub verbis can. 81 «a generalibus Ecclesiae legibus» comprehendantur vota Sedi Apostolicae reservata.

An Ordinarii, vi can. 81 et sub clausulis in eo recensitis, valeant dispensare subdiaconos et diaconos ab obligatione servandi sacrum caelibatum.

R. Negative ad utrumque.

CPI d. 26 Ian. 1949; AAS 41 (1949) 158.